

حسابداری برای مسئولیت‌پذیری اجتماعی (جلد اول)

www.ketab.ir

تالیف و ترجمه:

دکتر امین حاجیان‌نژاد

(عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان)

دکتر سید رسول حسینی

(عضو هیأت علمی دانشگاه زنجان)

دکتر قربان اسکندری

سرشناسنامه	: حاجیان نژاد، امین، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدید آور	: حسابداری برای مسئولیت پذیری اجتماعی/ تالیف و ترجمه: امین حاجیان نژاد- سید رسول حسینی-
مشخصات نشر	: تهران: ترمه، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۸۰ص.
شابک جلد اول	: ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۸-۹۲۵-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: عنوان اصلی: Accountability social responsibility and Susatrainability
موضوع	: حسابداری- - جنبه های اجتماعی
موضوع	: Accounting -- Social aspects
شناسه افزوده	: اسکندری، قربان، ۱۳۶۰-
شناسه افزوده	: حسینی، سید رسول، ۱۳۶۲-
رده بندی دیویی	: ۶۵۷
رده بندی کنگره	: HF ۵۶۲۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۷۰۸۹۲

نام کتاب:	حسابداری برای مسئولیت پذیری اجتماعی
تالیف و ترجمه:	دکتر امین حاجیان نژاد- دکتر سید رسول حسینی- دکتر قربان اسکندری
صفحه آرای:	انتشارات ترمه
طراح جلد:	انتشارات ترمه
نوبت چاپ:	اول ۱۴۰۰
ناشر:	انتشارات ترمه
تیراژ:	۵۰۰ نسخه
چاپ و صحافی:	دلارام
قیمت:	۷۰۰,۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۹۷۸-۹۲۵-۵

دفتر فروش انتشارات ترمه و مرکز فروش شهرستان ها: تهران- خ انقلاب- خ ۱۲ فروردین- پلاک ۲۸۶، طبقه همکف

تلفن: ۶۶۹۶۳۲۰۱-۶۶۴۱۷۳۴۶

فاکس: ۶۶۴۹۶۶۲۸

برای اطلاع از نحوه خرید اینترنتی انتشارات ترمه به وبسایت ما به آدرس زیر مراجعه فرمایید.

termeh_pub@yahoo.com

www.termehbook.com

بباید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

دوست عزیز، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله مؤلف، مترجم و ناشر آن است. تکثیر و فروش آن به هر شکلی بدون اجازه از پدیدآورنده کاری غیراخلاقی، غیرقانونی و غیرشرعی است. نتیجه این عمل نادرست موجب رواج بی اعتمادی در جامعه و بروز بی آمدهای ناگوار در زندگی و محیطی ناسالم برای خود و فرزندانمان می گردد.

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کل یا جزء، به هر صورت

[چاپ، کپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی] بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است

پیشگفتار

از اواخر قرن نوزدهم به بعد حسابداری دین خود را نسبت به اقتصاد ادا نموده است. رشد و شکوفایی صنایع بزرگی چون نفت، خودرو و فولاد اگرچه مدیون معجزه‌های مهندسی بوده است ولی بدون بهره‌گیری از ابتکارات حسابداری چنین رشدی تداوم نیافته است. جذب سرمایه‌های بزرگ برای شکوفا کردن خلاقیت‌های علمی و فناوری، تنها از مجرای حسابداری توانسته است خلقت‌های چشم‌نواز دنیای امروز را پدید آورد. اما این تنها یک روی سکه است. متأسفانه حسابداری خواسته یا ناخواسته تنها بر جنبه‌های اقتصادی متمرکز شده و در برهه‌های از زمان، بهره‌کشی از محیط‌زیست و بعضاً سواستفاده از جوامع و یا گروه‌های آسیب‌پذیر را موجه نشان داده است. انسان محکوم به تبعیت از طبیعت است. بر کسی پوشیده نیست که بحران‌های ناگوار طبیعی از خشکسالی گرفته تا طوفان‌های مخرب، حاصل برهم زدن تعادل در طبیعت توسط انسان است و متأسفانه انسان با همه توانمندی‌هایش، قدرتی برای ایستادگی در برابر آنها ندارد. در قرن ۲۱ فقر و فلاکت حاکی از عدم تعادل در تساوی حقوق بشر است. پس این سوال مطرح می‌شود که وظیفه حسابداری چیست؟ خدمت به انسان یا خدمت به اقتصاد؟ آیا تمرکز بر رویدادهای مالی فارغ از منشأ آنها، صرف‌نظر از بهره‌کشی‌های شرکت‌ها از محیط‌زیست و جوامع انسانی، تنها وظیفه حسابداری است؟ امروزه شرکت‌های بزرگ در دهکده جهانی از چنان قدرتی برخوردار هستند که یارای مقابله با آنها قابل تصور نیست. غول‌هایی که بی‌سروصدا، در حال تسلط بر کلیه جنبه‌های زندگی بشر هستند و تفسیر خود از رفاه و سعادت‌مندی را به مردم دنیا تلقین می‌کنند. حسابداری نباید به عنوان ابزاری در جهت توجیه قدرت مخرب آنها به کار گرفته شود. با همه پیشرفت‌های حسابداری نباید ضعف‌های آن از دید ما پنهان بماند. مأموریت کارشناسان حسابداری نه فقط به کارگیری دستورالعمل‌ها و استانداردهای حسابداری، بلکه تلاش در جهت برطرف کردن ضعف‌های حسابداری است. ممکن است این سوال را بپرسید که کدام ضعف‌ها؟ مشکل اندازه‌گیری و از آن بدتر تحمیل ترجیه اندازه‌گیری پولی بر سایر اندازه‌گیری‌ها. هر چیزی که نتوان برحسب مقیاس پول اندازه‌گیری نمود، در حسابداری حذف می‌شود، یعنی وجود ندارد و این همان بلایی است که انسان را به فاجعه کشانده است. این توجیه فریبکارانه سبب شده است شرکت‌ها و قدرت‌های پول پرست، موفقیت را در قالب مقیاس حسابداری نشان دهند و زرق و برق محصولات خود را ارزشمندتر از جنبه‌های زیستی و طبیعی بشر جلوه دهند. برای ما یک خودرو یک گوشی تلفن همراه و حتی یک خوراکی ناسالم دارای ارزش است چون مبلغ پولی آن مشخص است ولی آب و هوای سالم و حق

برخورداری از محیط‌زیست مناسب، بی‌ارزش تلقی می‌شود، چون مبلغ پولی برای آن وجود ندارد. بشر از دهه‌های پیش به این مشکل پی برده است ولی راه حل مشخصی پیدا نکرده و تنها با ابداع واژه‌هایی چون: رفاه اجتماعی و توسعه پایدار، سعی در ایجاد تعادل بین مخلوقات دنیای اقتصادی شرکت‌ها، با زندگی طبیعی بشر نموده است. این که این واژه‌ها مفاهیم واقعی هستند و یا قرار است دوباره ابزاری باشند که شرکت‌ها برای نجات خود از فشارهای اجتماعی با فریبکاری زیرکانه، به دامن آنها پناه ببرند، در گذر زمان مشخص می‌شود. این کتاب تلاشی است در جهت انتقاد به حسابداری کنونی، صرف‌نظر از دستاوردهای اقتصادی بزرگ آن، و ایجاد بستری برای مطرح شدن دیدگاه‌های مختلف راجع به حسابداری، رویکردهایی که کمتر به آن پرداخته شده است. این کتاب به جای تمجید از حسابداری و بالیدن به موفقیت‌های تک بعدی آن، به ضعف‌های ساختاری توجه می‌کند. در واقع حسابداری خود تنها جزئی از یک ساختار بزرگتر بوده و پرداختن به آن بدون توجه به درون مایه‌ی آن ساختار بی‌ثمر است. در این کتاب رویکرد سیستمی برگرفته از تئوری سیستم‌ها، چارچوب قالب را شکل می‌دهد تا بتوان از فراساختار، به مشکلات پرداخت و به زیر ساختار که حسابداری هم جزئی از آن است از بیرون نگریست. درون مایه اصلی این کتاب برگرفته از کتاب گری و همکاران (۲۰۱۴) با موضوع حسابداری برای مسئولیت اجتماعی بوده و سعی شده است مطالب تا حد امکان متناسب با نیاز دانشجویان مقطع دکتری حسابداری پوشش داده شود. امید است حاصل کار مولفان ذره‌ای هر چند کوچک بر گنجینه دانش حسابداری در کشور بیفزاید.

دکتر امین حاجیان‌نژاد

دکتر سید رسول حسینی

دکتر قربان اسکندری

مرداد ۱۴۰۰

فهرست مطالب

فصل اول. مقدمه، مسائل و زمینه

۱-۱ مقدمه	۲
۲-۱ حسابداری اجتماعی چیست؟	۴
۳-۱ آیا حسابداری اجتماعی اهمیت دارد؟ چرا؟	۱۱
۴-۱ بحران؟ چه بحرانی؟ پایداری و ماهیت جهان	۱۲
۵-۱ اقتصاد، جامعه مدنی، دولت و بازارها	۱۶
۶-۱ پیش‌زمینه گزارشگری پایداری	۱۹
۷-۱ اثرات غیرمستقیم اقتصادی بااهمیت مرتبط با گزارشگری پایداری	۲۴
۸-۱ خلاصه و ساختار کتاب	۲۶

فصل دوم. روش‌های مشاهده جهان و تفکر درباره آن: تفکر سیستم‌ها

و دیدگاه‌های مربوط به جهان

۱-۲ مقدمه	۲۸
۲-۲ نظریه عمومی سیستم‌ها و تفکر سیستم‌ها	۲۹
۳-۲ استفاده از چارچوب نظریه عمومی سیستم‌ها	۳۲
۴-۲ دموکراسی اقتصاد لیبرال	۳۴
۵-۲ نقاط ضعف دموکراسی اقتصاد لیبرال	۳۸
۶-۲ نظام سرمایه‌داری و شرکت‌ها	۴۴
۷-۲ اصلاح‌طلبی یا تغییر رادیکال (بنیادی)؟	۴۶
۸-۲ دیدگاه نئوپلورالیستی نسبت به جهان	۴۸
۹-۲ دموکراسی و اطلاعات	۵۱
۱۰-۲ خلاصه و نتیجه‌گیری	۵۴

فصل سوم. مسئولیت اجتماعی و پاسخگویی شرکت‌ها

۱-۳ مقدمه	۵۸
۲-۳ چرا مسئولیت (اجتماعی شرکت‌ها) اهمیت دارد؟	۶۰
۳-۳ مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها چیست؟ آیا می‌توان آن را تعریف کرد؟	۶۲
۴-۳ دیدگاه‌های مربوط به جهان و دیدگاه‌های مربوط به مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها	۶۶

۷۳	۵-۳ روشن کردن مسئولیت به نفع پایداری است؟
۷۴	۶-۳ چرا درباره مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها ابهام و سردرگمی بسیاری وجود دارد؟
۷۷	۷-۳ پاسخگویی
۷۸	۸-۳ مدل پاسخگویی
۸۱	۹-۳ برخی از اجزای عملی پاسخگویی
۸۳	۱۰-۳ تعریف مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها
۸۵	۱۱-۳ مسئولیت اجتماعی و پایداری
۸۷	۱۲-۳ پاسخگویی در گزارشگری پایداری
۹۰	۱۳-۳ نتیجه‌گیری و دلالت‌های پاسخگویی و مسئولیت
۹۱	ضمیمه

فصل چهارم. توصیف، توسعه و توضیح حسابداری و

گزارشگری اجتماعی، محیط‌زیستی و پایداری

۹۸	۱-۴ مقدمه
۹۹	۲-۴ گوناگونی حسابداری اجتماعی
۱۰۴	۳-۴ تاریخچه‌ای کوتاه درباره مسئولیت اجتماعی
۱۰۸	۴-۴ تاریخچه‌ای کوتاه از حسابداری اجتماعی
۱۱۱	۵-۴ برخی از نظریه‌های حسابداری اجتماعی
۱۱۴	۶-۴ حسابداری اجتماعی و ماتئوری‌ها/ سطح سیستمی
۱۱۹	۷-۴ افزایش شفافیت - مزوتئوری/ سطح زیر سیستمی
۱۲۵	۸-۴ نظریه‌های سطح خرد در رابطه با حسابداری اجتماعی و سازمان‌ها
۱۳۲	۹-۴ حسابداری اجتماعی درون سازمان (نظریه خرد II)
۱۳۶	۱۰-۴ نظریه‌های سطح فردی (نظریه خرد III)
۱۳۸	۱۱-۴ خلاصه و نتیجه‌گیری
۱۳۹	ضمیمه: نکات مطالعه

فصل پنجم. مسائل اجتماعی و جامعه

۱۴۴	۱-۵ مقدمه
۱۴۶	۲-۵ جامعه؟ مسائل اجتماعی؟ ذینفعان؟
۱۴۸	۳-۵ پیشرفت‌ها و روندهای موجود در گزارشگری و افشاگری اجتماعی
۱۵۵	۴-۵ از نقطه‌نظر سازمان